

УДК 330.341.1:633

КАРПЕНКО А.М., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РОСЛИНИЦТВА

У статті досліджено теоретичні й практичні основи розвитку інноваційних процесів у рослинництві. Висвітлено основні напрями інноваційного розвитку та визначено фактори впливу на ефективність впровадження інноваційних технологій у галузі рослинництва.

Ключові слова: рослинництво, інноваційний розвиток, матеріально-технічна база.

Постановка проблеми. Розвиток вітчизняного агропромислового виробництва та його основної ланки – сільського господарства значною мірою визначається рівнем освоєння нових технологій, інноваційно-інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки й досягнутою ефективністю виробництва. Рослинництво є важливою галуззю сільського господарства, яка впливає на стан продовольчої безпеки країни та є сировинною базою для розвитку більшості агропродовольчих підкомплексів. У зв'язку з цим, економічний ріст аграрного сектору забезпечується інтенсивністю інноваційної діяльності, її напрямками та результативністю.

Особливістю сучасного етапу розвитку вітчизняного рослинництва є незадовільний стан його матеріально-технічної бази, низький інвестиційний потенціал галузі, високі виробничо-фінансові ризики. До кризових явищ під час виробництва продукції рослинництва слід віднести такі чинники: посилення процесів деградації земель сільськогосподарського призначення, нерозвиненість системи селекції та насінництва, нееквівалентність міжгалузевого обміну, високий рівень зношення матеріально-технічної бази галузі, що вимагає обґрунтування пріоритетних напрямів інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні й практичні питання організації та управління інноваціями на підприємствах досліджували: В. Геєць [1], М. Зубець [2], С. Ілляшенко [3], Д. Крисанов [4], В. Россоха [5], П. Саблук [6] та ін. Проте питання забезпечення інноваційного розвитку галузі рослинництва є актуальними і потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – уточнення та поглиблення теоретико-методичних підходів, розробка положень і рекомендацій щодо обґрунтування пріоритетних напрямів інноваційного розвитку рослинництва.

Матеріали та методика дослідження. Теоретичною та методологічною базою дослідження слугували праці зарубіжних та вітчизняних науковців. У процесі дослідження використовувались такі наукові методи: діалектичний, абстрактно-логічний, структурного аналізу, графічний.

Результати досліджень та їх обговорення. У нинішніх умовах існує необхідність подолання кризових явищ у досліджуваній галузі, що сприятиме відновленню порушених відтворювальних процесів, зростанню ефективності й конкурентоспроможності виробництва продукції рослинництва. Реалізація зазначеного можлива за рахунок активізації інноваційних процесів у галузі, створення умов для організації та управління інноваційною діяльністю. Однак ефективний розвиток галузевих інновацій ускладнений нерозвиненістю інноваційної інфраструктури, незадовільним фінансовим станом більшості вітчизняних товаровиробників.

Існуючі високі ризики розробки й освоєння галузевих інновацій, необхідність залучення додаткових інвестицій та вибору найбільш ефективних «точок росту» виробництва продукції рослинництва вимагають наукового обґрунтування інноваційних пріоритетів та оцінки економічної ефективності їх реалізації на практиці.

Зазначимо, що під інноваційним процесом у рослинництві розуміють систему заходів щодо проведення комплексу наукових досліджень та розробок, створення інновацій, їх освоєння з метою максимізації доходів і підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва на основі зниження витрат й підвищення її якості, що забезпечує прискорене економічне зростання та розширене відтворення галузі.

Інновацію в аграрній сфері ми визначаємо як кінцевий результат впровадження нової або вдосконаленої продукції (послуги), техніки, технології, сорту, породи, організації виробництва, системи його управління з метою одержання різних видів ефекту та забезпечення процесу розширеного відтворення.

Дослідженням встановлено, що у рослинництві доцільно виділити чотири основні групи факторів інноваційного розвитку: технологічні, технічні, біологічні та організаційно-економічні.

Технологічні фактори передбачають використання удосконалених технологій вирощування сільськогосподарських культур, що призводить до зниження їх собівартості й підвищення конкурентоспроможності вітчизняного рослинництва.

Технічні фактори, які охоплюють удосконалення існуючих та створення нових типів машин, механізацію й автоматизацію галузі рослинництва, впровадження сучасної техніки, освоєння нових джерел енергії нерозривно пов'язані із технологічними, визначають якість виробничого процесу та його результативність.

Невіддільними від технологічних і технічних факторів інноваційного розвитку рослинництва є біологічні фактори, які полягають у використанні процесів росту, розвитку та продукування рослин.

Селекційно-генетичні інновації – специфічний тип нововведень, який властивий лише для аграрного сектору. Покращити продуктивність рослин, якість продукції за рахунок більш раціонального використання ґрунтово-кліматичних ресурсів забезпечує цілеспрямована селекція. Впровадження у виробництво нових сортів сприяє інтенсивному розвитку галузі, а їх підвищена стійкість до хвороб та шкідників істотно зменшує небезпеку забруднення навколишнього середовища.

Істотне покращення справ у рослинництві можливе лише за достатнього рівня державної підтримки галузі, вдосконалення організаційно-економічних механізмів стимулювання інноваційної діяльності. Узагальнення існуючих нововведень, які використовуються у рослинництві, дозволяють класифікувати основні напрями його інноваційного розвитку (рис. 1).

Очевидно, що пріоритетними виступають напрями інноваційного розвитку, які можуть у відносно короткі терміни підвищити обсяги та якість продукції рослинництва, сприяти зниженню виробничих витрат, забезпечити швидку окупність капіталовкладень у розробку й освоєння інновацій. Технологічний напрям передбачає освоєння ресурсозберігаючих технологій та технологій точного землеробства.

Технічні інновації направлені на реалізацію технологічних нововведень й проявляються через розробку та впровадження нових технічних засобів, джерел енергії, формування доступної та надійної системи сервісного обслуговування техніки.

Біологічні інновації представлені через удосконалення сортового складу сільськогосподарських культур із використанням методів селекції й генної інженерії.

Основними організаційно-економічними інноваціями є удосконалення механізмів державного регулювання аграрного виробництва та інноваційної діяльності, організація системи зберігання, переробки й реалізації продукції рослинництва, покращення умов і підвищення безпеки праці.

Не знижуючи вагомості усіх перелічених напрямів інноваційного розвитку, вважаємо, що в умовах, які склалися, першочерговою є техніко-технологічна модернізація галузі, що забезпечує швидку окупність інвестицій. Розробка й освоєння техніко-технологічних інновацій направлені на зниження капітальних і поточних витрат виробництва, а також максимальну адаптацію технологій й техніки, що використовується, ґрунтових, природно-кліматичних і ресурсних особливостей певних товаровиробників.

Технології й склад комплексів машин формуються під впливом системи факторів, наведених на рис. 2.

Природно-кліматичні особливості зони розміщення господарства визначають його спеціалізацію, відповідно до якої плануються номенклатура й технології вирощування сільськогосподарських культур, структура посівних площ, схеми сівозмін, види та обсяги механізованих робіт, і в кінцевому підсумку, склад машинно-тракторного парку сільськогосподарського підприємства.

До якісних характеристик механізаторів належать: кваліфікація, стаж роботи, освіта, що є факторами росту продуктивності праці та ефективності використання техніки.

Варто зазначити, що важливим фактором, що впливає на номенклатурний і кількісний склад машинно-тракторного парку сільськогосподарських товаровиробників, є ціна сільськогосподарської техніки. Однак більшість сільськогосподарських товаровиробників нині не

мають у необхідному обсязі власних коштів для придбання сучасних машин та знарядь, що не дозволяє забезпечувати інтенсивний розвиток галузі рослинництва [7].

Співвідношення вартості техніки, що купується, та рівня оплати праці механізаторів визначає номенклатурний і кількісний склад машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств. Так, низька вартість робочої сили дозволяє формувати парк на основі порівняно дешевої і низькопродуктивної техніки. За дефіциту механізаторів або високого розміру оплати праці парк доцільно формувати за допомогою дорожчих високопродуктивних засобів механізації.

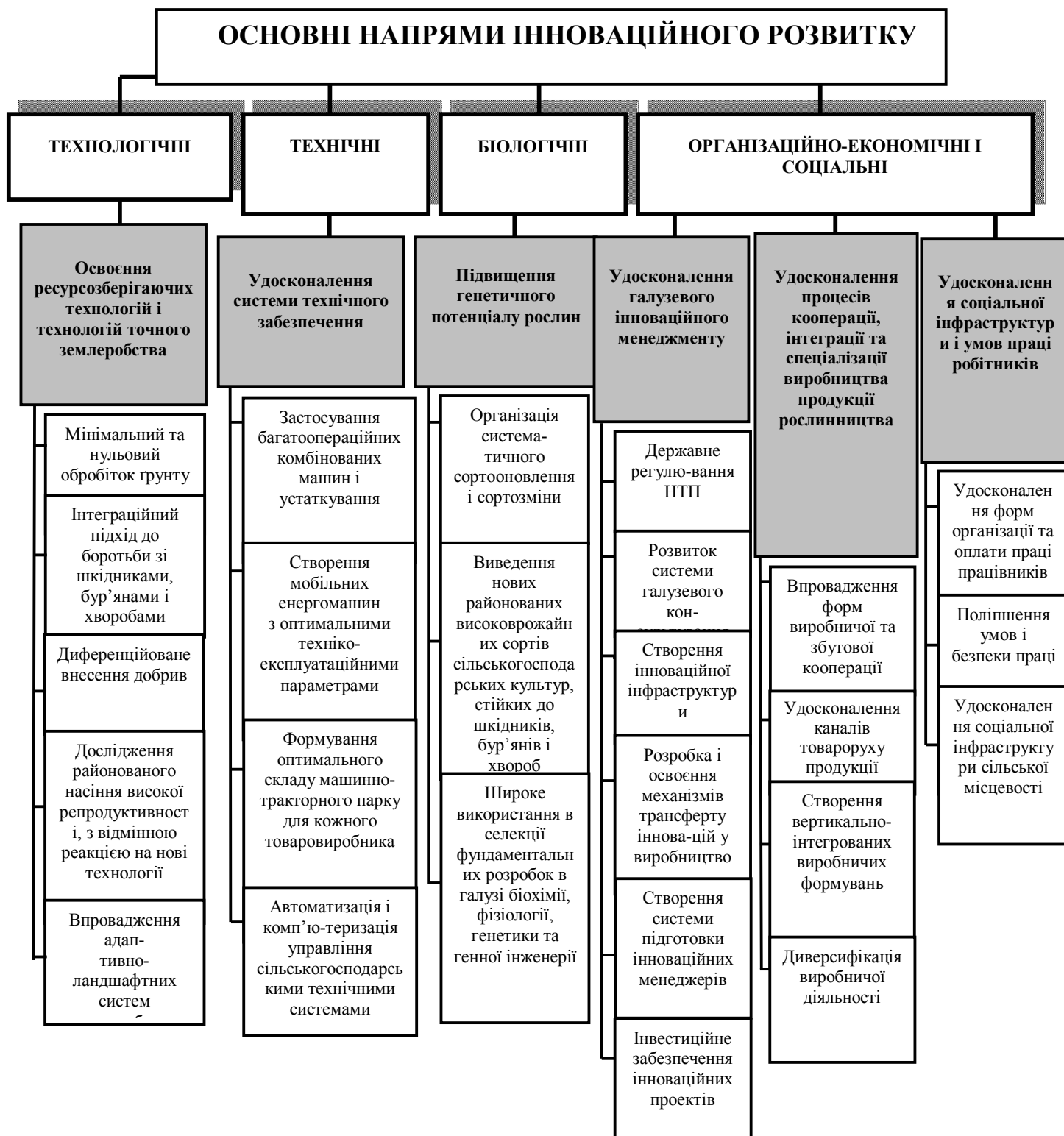

Рис. 1. Основні напрями інноваційного розвитку рослинництва

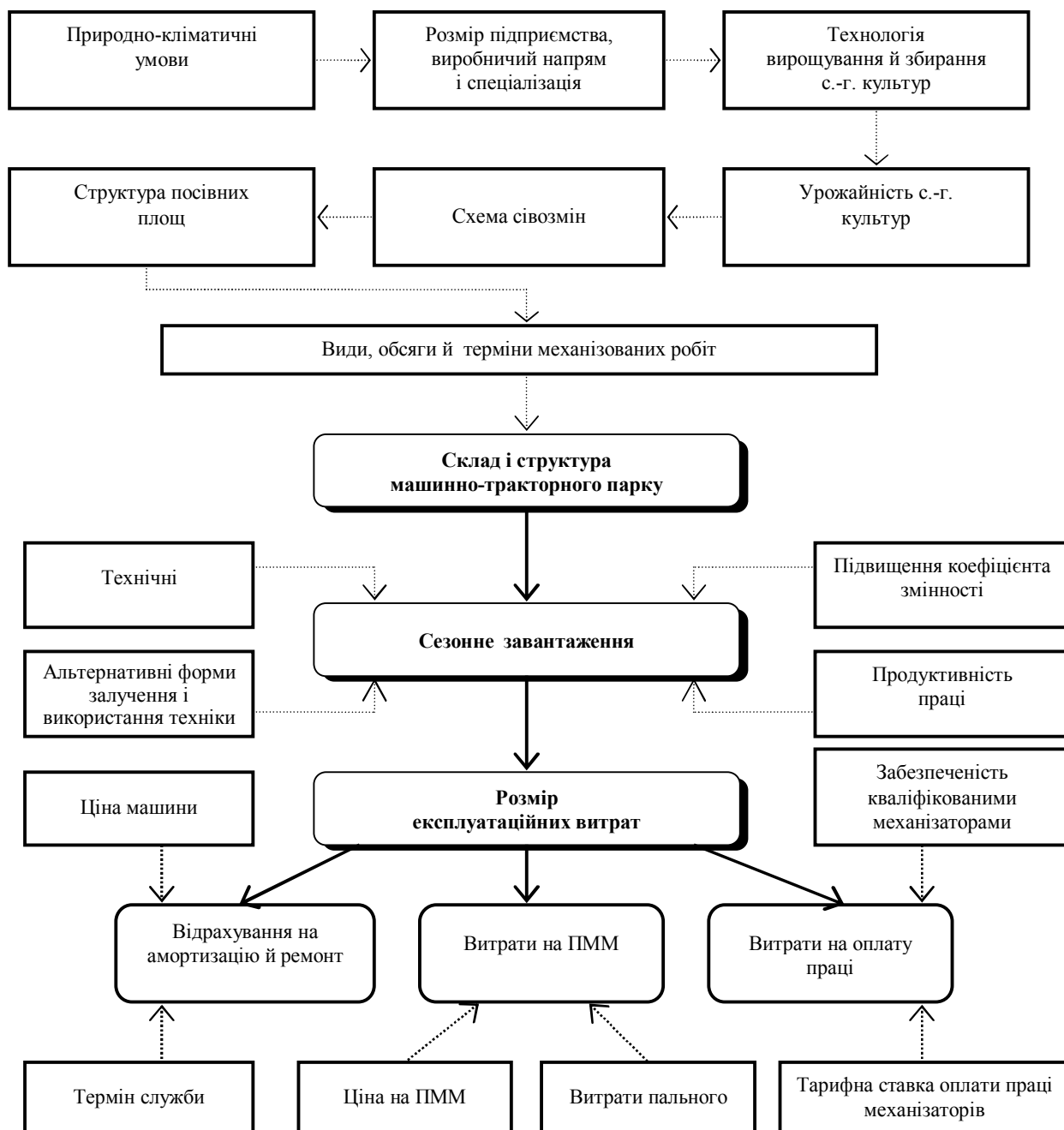

Рис. 2. Фактори, які визначають склад й ефективність використання технічної бази рослинництва сільськогосподарських підприємств

Висновки. Під характеристикою дефініції «інновація» щодо аграрного виробництва розуміємо результат інноваційної діяльності, реалізованої у вигляді нового або поліпшеного продукту, оригінального технологічного процесу, досконалої форми організації праці, які використовуються у практичній діяльності або представлених на ринку для освоєння сільськогосподарськими товаровиробниками з метою одержання економічного, соціального, екологічного або інших видів ефекту, підвищення продуктивності праці, покращення якісних характеристик відтворювального процесу й підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки. Серед визначених технічних, технологічних, біологічних, організаційно-економічних факторів і напрямів розвитку рослинництва як пріоритетні пропонуємо розглядати освоєння ресурсозберігаючих технологій виробництва рослинницької продукції на основі техніко-технологічної модернізації виробництва, удосконалення системи селекції й насінництва основних сільськогосподарських культур, а також механізмів державної підтримки та стимулювання інноваційної діяльності у галузі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь [Текст] / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
2. Зубець М. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві: [монографія] / М. Зубець. – К.: Аграрна наука, 2009. – 192 с.
3. Ильяшенко С.Н. Анализ рыночных возможностей инновационного развития предприятия в условиях нечеткой оценки факторов внешней и внутренней среды / С.Н. Ильяшенко, Ю.С. Шипулина // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2010. – № 1. – С. 97-102.
4. Пріоритети інноваційного розвитку АПК України [Текст] : наукова доповідь / А. Е. Юзефович, Д. Ф. Крисанов; ред. В. М. Трегобчук. – К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. – 56 с.
5. Россоха В.В. Теоретико-методичні засади формування, розвитку та оцінювання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства / В.В. Россоха. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 94 с.
6. Саблук П. Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері та інституціональний аспект: монографія / [П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
7. Болтянський О.В., Болтянська Н.І. Аналіз основних тенденцій розвитку світової та вітчизняної сільськогосподарської техніки для рослинництва // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К.: ВЦ НУБіПУ, 2011. – Вип. 166. – Частина 1. – С. 125–128.

Приоритетные направления инновационного развития растениеводства

А.Н. Карпенко

В статье исследованы теоретические и практические основы развития инновационных процессов в растениеводстве. Освещены основные направления инновационного развития и определены факторы влияния на эффективность внедрения инновационных технологий в отрасли растениеводства.

Ключевые слова: растениеводство, инновационное развитие, материально-техническая база.

Priority directions of innovative development of crop

A. Karpenko

In article the theoretical and practical foundations for the development of innovative processes in the plant are investigated. The basic directions of innovative development and the factors of influence on the effectiveness of the implementation of innovative technologies in the field of crop have been highlighted.

Key words: plant, innovative development, the material and technical base.